

Стосунки Каї з Тейтом у книзі розгортаються повільно-повільно. Спочатку — спільне навчання, інтерес до природи, інтелект. А романтика вже потім. Фільм же пришвидшує все, висуває на перший план саме романтику — історія стає емоційно зрозумілішою, але глибина цих стосунків втрачається.

Дуже характерна деталь адаптації — це Джампін і Мейбл, другорядні персонажі, та історичний Південь. Саме ці афроамериканці по-справжньому підтримують Каю, хоча самі — вигнанці в суспільстві. Біла громада її зневажає. У фільмі Джампін і Мейбл лишаються, але тема расової сегрегації фактично зникає. А з нею й частина сенсу — про те, хто насправді стає для Каї справжньою сім'єю.

Загалом кіноверсія вдалася, дивитися приємно. Але це спрощений переклад з літературної мови на кіномову, і втрати відчуваються. Інтелектуально-лірична історія стала більше романтичним детективом з крутою візуальною естетикою. Роман сильніший у психології дорослішання, у відчутті, як тягнеться час, у тому, як природа формує людину. Фільм же бере красою кадрів, прямою емоцією і динамікою.

В. Тесленко

**«КВІТИ ДЛЯ ЕЛДЖЕРНОНА» ДЕНІЕЛА КІЗА
У ФІЛЬМІ РАЛЬФА НЕЛЬСОНА «ЧАРЛІ»**

V. Teslenko

**DANIEL KEYES' "FLOWERS FOR ALGERNON"
IN RALPH NELSON'S FILM "CHARLIE"**

Роман Деніела Кіза «Квіти для Елджернона» (1966) — це ж повністю звіти, які пише сам Чарлі Гордон. Від першої сторінки і до кінця. Граматика там, орфографія, весь стиль цих нотаток — усе міняється разом з його розумом, міняється помітно, крок за кроком. І саме тому історія така близька, інтимна, аж перехоплює іноді. Читає іде поряд з героєм, буквально крок за кроком, через весь цей шлях розуму, через самотність і через гідність теж. Почалося все з оповідання 1959 р. — та саме назва, воно взяло премію Г'юго в 1960-му. А розширений роман — уже Неб'юла 1966-го. Обидва й досі класика наукової фантастики, без сумніву.

Фільм Ральфа Нельсона «Чарлі» (1968) намагається всю цю трагедію перенести на екран. Кліфф Робертсон грає Чарлі просто блискуче. Його акторська робота передає те саме, що в книзі йшло через помилки в написанні, і справедливо отримує «Оскар» 1969-го. Сценарій Стірлінга Сілліфанта теж не обійшли нагородами — «Золотий глобус» того ж року.

Та головна проблема екранізації — саме ця інтелектуальна еволюція Чарлі. У романі її видно скрізь: в кожному реченні, в помилках, у тому, як мова спрощувалася, а потім ставала складною. Режисер замінив це грою актора, візуальними ефектами — і це, звісно, працює добре, але близькість зникає. Та близькість, коли читач ніби сам пише звіти разом з Чарлі.

Романтична лінія — Чарлі та Аліса Кінніан. У книзі це глибоко, психологія справжня: дитячі травми, сором, страх перед власним тілом, спроби розібратися в собі через спогади про матір. Чарлі-геній не просто закохується — він намагається зрозуміти себе, і все це боляче. Фільм же виводить ці стосунки вперед, робить їх головним двигуном драми. Емоцій додає, звісно, але інтелектуальний, філософський шар трохи відсувається, відходить на другий план.

Дитинство Чарлі в романі — жорстоке, травматичне до краю: мати психічно нестабільна, сестра заздрить сильно, контроль постійний, сором, навіть насильство. Усе описано детально, дуже детально. І саме ці спогади допомагають Чарлі-генію розібратися у своїй психіці, розкласти по полицках. У фільмі ж дитинство — короткі флешбеки, як емоційні спалахи. Біль показують, розгубленість, відчуження — але психоаналіз слабший виходить. Більше драматичних наслідків, ніж глибокого розбору.

Елджернон у романі — справжній провісник. Спочатку миша-піддослідна, а потім — дзеркало долі Чарлі, точне дзеркало. Коли миша деградує, читач уже все розуміє, здогадується, що чекає героя. У фільмі Елджернон символічніший, емоційніший. Додали епізод втечі миші від експерименту — потужний образ, втрата контролю, звільнення. Але науковий аспект стискається: менше фактів, більше почуттів. Миша краде увагу, оскільки її кінець б'є по серцю сильніше за сухі лабораторні звіти.

Фінал роману — Чарлі вирішує піти з міста. Щоб ніхто не бачив деградації. І просить класти квіти на могилу Елджернона. Це про вдячність, про гідність — навіть втрачаючи розум, він хоче зберегти повагу до себе. У фільмі прощання з Алісою — більш романтичне, сентиментальне. Акцент іде на трагедію кохання, а не на самотність.

Загалом фільм — вдала екранізація, дуже вдала. Передає серце історії та трагедію оповіді. Але жертвує формою — тими звітами, які роблять читача частиною розуму Чарлі. Кіно стає творчою інтерпретацією: замість документальної близькості через мову героя — свідчення через образи візуальні й емоції. Письменник робить читача співучасником, режисер — глядача свідком. І обидва шляхи, по-своєму, працюють.

К. Яковенко

«МАЛЕНЬКІ ЖІНКИ» ЛУЇЗИ МЕЙ ОЛКОТТ В КІНОВЕРСІЇ ГРЕТИ ГЕРВІГ

К. Yakovenko

“LITTLE WOMEN” BY LOUISA MAY ALCOTT IN GRETA GERWIG’S FILM VERSION

Роман Луїзи Мей Олкотт «Маленькі жінки» вийшов у 1868–1869 рр. Він про чотирьох сестер Марч, які намагаються вижити в Америці часів Громадянської війни, де грошей катма. Родина ледь зводить кінці з кінцями. І ніяких рожевих окулярів: дівчата сваряться, заздряють, помиляються, червоніють від сорому. Оце й робить їх справжніми. Олкотт сама так жила — писала, щоб прогледувати сім'ю, боролася за скасування рабства й права жінок. Тому її героїні — не принцеси в рожевих сукнях, а звичайні дівчата з купою недоліків, які все одно притягують, позаяк намагаються стати кращими в тому хаосі.

Екранізація 2019 р. стала сьомою кіноверсією роману, режисерка й сценаристка якої в одній особі — Грета Гервіг. Вона змінює структуру оповіді на нелінійну. Фільм стрибає туди-сюди між дитинством і дорослим життям сестер. Глядач бачить одразу дві сторони кожної. Теплі спогади про дім б'ються об сувору реальність. Усе крутиться навколо виборів, які вони роблять. Отак і виходить динаміка.

Бет — найтихіша з сестер Марч. Вона ховається у своєму світі, вдома. Грає на піаніно, порається з дрібницями, рідко висовує носа надвір. У книзі її хвороба тягнеться довго, виснажує поступово — і від того ще болісніше. Але Гервіг міняє акцент. Більше про теплий зв'язок Бет з містером Лоуренсом, сусідом-багатієм. Його